

VERGİ İDARESİ VE SİYASİ YÖNETİM ALGISININ VERGİ AHLAKINA ETKİSİ: ANKET ÇALIŞMASI¹

Ulvi SANDALCI

Arş. Grv., Dumlupınar Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, ulvi.sandalci@dpu.edu.tr

İnci SANDALCI

Arş. Grv., Dumlupınar Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, inci.agacan@dpu.edu.tr

Ahmet KARAASLAN

Prof. Dr., Dumlupınar Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, ahmet.karaaslan@dpu.edu.tr

Özet

Vergiler her ne kadar toplumsal bir hizmetin karşılığı olsa da bireylerin kullanılabilir gelirlerinde, servetlerinde ve harcamalarında daralmalara neden olmaktadır. Bundan dolayı vergiler genellikle bireyler tarafından bir yük olarak görülmekte ve hoş karşılanmamaktadır. Mükelleflerin vergiye karşı tutum ve davranışlarının belirlenmesinde önemli bir rolü olan vergi ahlakı, vergi ödeme konusundaki içsel bir motivasyon olarak tanımlanmaktadır.

Mükelleflerin vergilemeye bakışlarında önemli bir etkiye sahip olan vergi ahlakı birçok faktör tarafından etkilenmektedir. Çalışmamızda devlete duyulan bağlılık ve güven, demokrasi düzeyi ve yönetim yapısı, vergi idaresinin etkinliği, vergi denetim ve cezaların etkinliği ve vergi sisteminin karmaşıklığı gibi vergi idaresi ve siyasi yönetim algısı faktörlerinin vergi ahlakı üzerindeki etkileri anket yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, vergi ahlakı ile devlete duyulan bağlılık ve güven, demokrasi düzeyi ve yönetim yapısı, vergi idaresinin etkinliği, vergi denetim ve cezaların etkinliği ve vergi sisteminin karmaşıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Vergi Ahlakı, Anket

Alan Tanımı: Kamu Maliyesi (Ekonomi)

¹ Bu çalışma 4. Yönetim ve Siyasi Bilimler Dünya Kongresinde (ADPOL) sunulmuş, gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

THE EFFECTS OF TAX ADMINISTRATION AND PERCEPTION OF POLITICAL ADMINISTRATION ON TAX MORALE: SURVEY

Abstract

Taxes, although remuneration of social service, cause diminishment on individual's disposable income, fortune and expenses. For this reason, taxes are not generally pleased and it is perceived by taxpayers as a burden. Tax morale which has an important role in determining attitude and behaviors of taxpayers, is defined as an inner motivation in the subject of tax paying.

Tax morale which has an important effect in the taxpayers' looks to tax are affected a lot of factors. In our study, the effects of tax administration and the perception of political orientation factors such as the level of trust in government system, the effectiveness of tax administration, the effectiveness of tax audit and penalties and the complexity of tax system on tax morale have been analyzed using survey methodology. The results indicate that the level of trust in government system, the effectiveness of tax administration, the effectiveness of tax audit and penalties and the complexity of tax system between tax morale have statistically significant the relationship.

Keywords: Tax, Tax Morale, Survey

JEL Classification: H20, H29, H31

1. Giriş

Vergiler tarihsel süreç boyunca hem toplumların gelişimi ve kalkınması için hem de bireylerin bir arada yaşamaları sonucu ortaya çıkan Devlet'in kamu hizmetlerini yerine getirebilmesi için önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Ancak bu gelir kaynağı mükellefler üzerinde bir yük oluşturduğu için hoş karşılanmamakta ve dirençle karşılaşmaktadır. Devletler kamusal ihtiyaçları yerine getirmek için başvurduğu bu gelir kaynağını mükelleflerden etkin ve verimli bir şekilde toplamak için çeşitli politikalar yürütmektedir. Devletler geçmişte bireylerin vergisel yükümlülüklerini yerine getirmeleri için uygulanan denetim, cezai yaptırım, teşvikler gibi dışsal etkenler yerine mükelleflerin vergiye yönelik tutum ve davranışları üzerinde etkili olan ayıplanma, saygınlığı yitirme, utanma, vicdani rahatsızlık gibi ahlak duygusunu ifade eden içsel etkenlere yoğunlaşmaktadır. Bu

içsel değişkenlerden en önemlisi de mükelleflerin vergi ödeme konusundaki içsel bir motivasyonu olarak ifade edilen vergi ahlakıdır.

Devletler vergi gelirlerinin daha da artmasına katkı yapan vergi ahlakını bireyleri nezdinde arttırma çabasına girmişlerdir. Vergi ahlakı da ekonomik, sosyal-kültürel, siyasi ve ahlaki-psikolojik birçok faktör tarafından etkilenmektedir. Son zamanlarda yapılan çalışmalarda da vergi ahlakı kavramı ve vergi ahlakını belirleyen faktörler incelenmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmamızda gelir elde edenlerin vergilerini kanunlara uygun ölçü ve zamanında ödemeleri konusundaki tutum ve davranışları ile inanç ve değer yargıları olan vergi ahlakı kavramının tanımı yapılarak vergi ahlakını etkileyen vergi idaresi ve siyasi yönetim algısı faktörleri analiz edilmiştir. Çalışmada, Dumlupınar Üniversitesi'nde kolayda örnekleme yöntemine göre seçilmiş 3 fakülte ve 2 yüksekokulda okuyan toplamda 1108 üniversite öğrencisine anket uygulanmış olup ankete ilişkin veriler SPSS 20 paket veri programı ile analiz edilmiştir.

2. Vergi Ahlakı Kavramı

Vergi ahlakıyla ilgili ilk önemli çalışmalar 1960-70'li yıllarda Günter Schmölders'in önderlik ettiği Alman bilim adamları tarafından kurulmuş olan Köln Vergi Psikolojisi Okulu tarafından yapılmıştır. Bu okulun görüşüne göre yaşanan ekonomik olaylar sadece geleneksel bakış açısıyla değerlendirip açıklanamaz. Bu okul temelde vergi ahlakı konusunu, vergi uyumu/uyumsuzluğu ile ilgili bir davranış olarak görmüştür (Torgler, 2007: 4). Günümüzde vergi ahlakı, genel ahlakı çok daha geriden takip etmekte ve vergi kanunlarına aykırı olan yükümlü davranışlarını bir tür toplumsal kabiliyet olarak tanımlanmaktadır (Turhan, 1998: 199).

Vergi ahlakı, gelir elde edenlerin vergilerini kanunlara uygun ölçü ve zamanda ödemeleri konusundaki tutum ve davranışları ile inanç ve değer yargılarıdır (Seyidoğlu, 1992: 949). Başka bir ifadeyle vergi ahlakı, mükelleflerin vergi ödeme konusundaki içsel bir motivasyonu olarak ifade edilir (Torgler, 2003a: 4). Buradaki içsel motivasyon ile dışsal bir zorlama ve baskı altında kalmaksızın gönüllü vergi ödeme ifade edilmektedir (Aktan, 2006: 15). Vergi ahlakı bunlarla birlikte ahlaki pişmanlığı ya da vergi ödemede oluşan kaçakçılık gibi vergi dolandırıcılığını kapsayan suçluluğu da içerir. Eğer bir vergi yükümlüsünün pişmanlık ya da suçluluk duygusu güçlü ise, vergi ile ilgili ödevlerini yerine getirmede daha fazla istekli olacaktır (Torgler, 2005: 526).

Vergi ahlakı, insanların niçin vergi kaçırdıkları ile ilgili değil niçin vergi kaçırmadıkları ile ilgilendir. Bununla bağlantılı olarak vergi ahlakının daha düşük seviyede olduğu toplumlarda vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı seviyesi daha da yüksektir (Torgler, 2003:136).

Sonuç itibariyle vergi ahlakını, vergiye ilişkin görev ve sorumlulukların zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirilmesi, vergi kaçakçılığı ve vergi cezaları karşısında takınılan tavır, vatandaşların mükellef olarak devletle aralarındaki ilişkiyi belirleyen davranış normları olarak da tanımlayabiliriz (Tosuner vd., 2007: 9).

3. Literatür Taraması

Vergileme iktisadi olduğu kadar, sosyal, kültürel ve siyasi motifleri de kapsayan devlet için önemli olduğu derecede ülke bireyleri için de önemli olan mali, sosyal, kültürel ve siyasi bir olaydır. Bu nedenle vergileme sonucunda ortaya çıkabilecek mükellef psikolojisini ve vergi karşısında meydana gelebilecek ahlaki yapısını belirleyen faktörleri, önemli yönlerini dikkate alarak incelemek gerekmektedir (Demir, 2008: 61).

Vergi ahlakı mükelleflerin vergiye karşı tutum ve davranışlarını etkilediği gibi vergi ahlakını da etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin bir kısmı bireysel bir kısmı ise çevresel faktörlerden oluşmaktadır. Bireysel faktörler gelir düzeyi, diğer mükelleflerin tutumları, devlete duyulan bağlılık ve güven, demokrasi düzeyi ve yönetim yapısı, siyasal iktidara karşı bakış açısı, dini inanç, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, ırksal özellikler olarak sayılabilmektedir. Çevresel faktörler ise vergi afları, vergi sisteminin karmaşıklığı ve mevzuatın sık sık değiştirilmesi, vergi idaresinin etkinliği, vergi denetim ve cezaların etkinliği, şeklinde sıralanmaktadır (Organ vd., 2013: 244).

Vergi ahlakını belirleyen vergi idaresi ve siyasi yönetim algısı başlığı altında yukarıda ifade edilen bireysel ve çevresel faktörlerden devlete duyulan bağlılık ve güven, demokrasi düzeyi ve yönetim yapısı, vergi idaresinin etkinliği, vergi denetim ve cezaların etkinliği ve vergi sisteminin karmaşıklığını sayabiliriz. Bu faktörler vergi ahlakını belirlemede ülkeden ülkeye farklılık göstermesine rağmen çok büyük bir öneme sahiptir.

Genel olarak sağlıklı işleyen ve şeffaf bir şekilde denetlenebilen devlet idaresiyle vergiye gönüllü uyum arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır. Daha özelden

ise sağlıklı işleyen vergi yönetimi ile vergi ödeme eğilimi arasında yakın ilişki söz konusudur (Aktan, 2006: 133).

Torgler (2005)'e göre vergi ahlâkı ile demokrasi düzeyi arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Şöyle ki, demokrasi düzeyindeki her bir birimlik artış vergi ahlak seviyesinde daha fazla bir artışa neden olmaktadır. Özellikle doğrudan demokrasi düzeyi ile vergi ahlâkı arasında çok daha güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Yerleşmenin temel belirleyicilerinden olan doğrudan demokrasi araçları vergilerin mükellefin ihtiyaçlarına göre harcanmasına katkı sağlar ve böylece hem verginin hem de vergi ahlakının artışına katkıda bulunur (Torgler, 2003a: 6).

Vergi ahlakı anayasa, yasalar ve adalet sisteminden etkilenmekle birlikte mevcut yönetim sisteminden duyulan tatmin düzeyinden de etkilenmektedir. Eğer mevcut yönetim sistemi sağlıklı işleyebiliyorsa ve bireyler sunulan kamu hizmetlerinden yeterli tatmin elde edebiliyorlarsa mükelleflerin vergi ödevlerini yerine getirme konusundaki içsel motivasyonları artacaktır (Aktan vd., 2006: 8).

Bir ülkede mevcut olan vergi sistemi iki önemli yapıya sahiptir. Bunlardan biri devlet, diğeri ise mükelleflerdir (Tosuner vd., 2007: 12). Eğer bir ülkedeki vergi sistemi sade, kolay, anlaşılabilir ve açık bir yapıya sahip değilse o ülkedeki vergi dışı piyasa ekonomisi genişleme yoluna gider. Bunu engellemek için vergilemeyi düzenleyen mevzuatın açık ve anlaşılabilir olması gerekmektedir (Birinci, 2010: 102). Ülkede hali hazırdaki mali mevzuat ülkenin ekonomik, sosyal, mali ihtiyaçlarına yeteri kadar cevap vermeli ve kolay, anlaşılır, uygulanabilir bir yapıda olmalıdır. Bunun tersine mali mevzuat istikrarlı bir yapı arz etmiyorsa vergi kaçakçılığı artış eğilimi gösterir (Arıkan, 1994: 76). Dolayısıyla bu da mükelleflerin vergi sistemine olan güvenini zedeleyerek vergi ahlakını olumsuz etkiler.

Vergi yükümlüleri devlet yönetimine, adalet sistemine, yasal sisteme, vergi idaresine, kamu çalışanlarına güven duyduklarında vergi ödevlerini yerine getirme konusunda daha fazla istekli olacaklardır (Torgler, 2007, 35).

Mükellefler iyi hazırlanmış ve sağlıklı işleyen bir vergi sisteminin var olduğu, bilginin serbestçe paylaşıldığı ve vergi kaçakçılığının önlenmesi için uygulanan yaptırımlar yolu ile denetimin sağlandığı vergileme sisteminde vergiye uyumlarını arttıracaklardır (Slemrod, 2002: 8).

Vergi idaresinin etkinliği bireylerin vergi bilinci ve vergi ahlak seviyeleri üzerinde etkili olan en önemli hususlardan birisidir. Vergi idaresinin vergi toplama esnasında ortaya koyacağı eksiklikler, mükelleflerin vergilemeye bakışları üzerinde olumsuz etkilere neden olup, devletin mevcut varlığını ve meşruiyetini tehdit edecek boyutlara ulaşabileceğinden, bu hususta vergi idaresinin etkinliği çok büyük bir önem arz etmektedir (Birinci, 2010: 125).

Vergi idaresinin etkinliğini sağlamak amacıyla idare tarafından yürütülecek etkili iletişim ve eğitim faaliyetleri ile bireylerde oluşturulacak geri hizmet anlayışı toplumda vergi bilinci ve vergi ahlakının oluşmasına zemin hazırlayacaktır (Güner, 2008: 42). Şüphesiz vergi yönetiminin mükellef psikolojisini dikkate alarak yürüteceği başarılı politikalar sayesinde vergiye karşı direnç azalacaktır (Şenyüz, 1995: 48).

Vergi idaresinin vergi mükelleflerine yönelik yaklaşımı ne derece olumlu olursa buna bağlı olarak vergi mükelleflerinin vergi ödeme arzusu o derece olumlu olacaktır. Bunun aksi bir durumda vergi idaresi, mükelleflerle olan ilişkisinde olumsuz bir tutum takınırsa, gönüllü vergi uyumunda düşüş meydana gelir (Feld vd., 2002: 2-3).

Vergi idaresinin etkinliğiyle birlikte vergi cezaları ve denetim etkinliği de , mükelleflerde vergi uygulamalarında adaletin sağlandığı düşüncesinin oluşmasına neden olacak, bu da vergiye gönüllü uyumlarını arttıracaktır (Aktan vd., 2006: 147).

Konuyla ilgili literatürde yapılmış ampirik çalışmalar cezaların ve denetim oranlarının yüksekliğine bağlı olarak vergi kaçırmanın engellendiğini ortaya koymuştur. Aynı zamanda denetim oranı yüksekliği ile vergiye gönüllü uyum arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla beraber yapılan çalışmalarda mükelleflere verilen ceza oranlarındaki değişimin vergiye gönüllü uyumları üzerinde çok önemli bir etki ortaya çıkarmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yani mükelleflerin ceza oranlarındaki bir artışa karşı gösterdikleri tepki pozitif ancak azdır. Şayet mükelleflere verilen cezalar denetim ile desteklenmezse etkileri daha da sınırlı olur (Biberoğlu, 2006: 71).

Vergi ahlakını etkileyen bu faktörler gün geçtikçe değişime uğrayan dünya düzeni ile vergilemeye bakış algıları daha yapıcı hale gelen mükellefler açısından büyük öneme sahiptir. Mükelleflerin vergi ahlakını artırarak vergilemede etkinlik ve

verimlilik sağlamayı amaçlayan yönetimler vergi idaresi ve siyasi yönetim algısı faktörleri üzerinde önemle durmalıdır.

4. Araştırmanın Yöntemi

Toplumda vergi ahlakının oluşmasında etki eden faktörlerden vergi idaresi ve siyasi yönetim algısı faktörleri arasında; demokrasi düzeyi ve yönetim algısı, yönetime duyulan güven ve bağıllık düzeyi, vergi idaresinin etkinliği, siyasi iktidarı kabul düzeyi, vergi denetimi ve cezaların etkinliği ile vergi sisteminin karmaşıklığı yer almaktadır. Çalışmada bu faktörlerin öğrencilerin vergi ahlak düzeylerini ne derece etkilediği araştırılmıştır.

Çalışma Dumlupınar Üniversitesinde 3 fakülte ve 2 yüksekokulda okuyan toplamda 1108 öğrenciyle yapılmıştır. Çalışmada araştırmanın amacına uygun olarak anket yöntemi uygulanmış olup ankete ilişkin veriler SPSS 20 paket veri programı ile analiz edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda ankete katılan öğrencilere ve okudukları fakültelere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1: Öğrencilerin Fakültelere Göre Dağılımı

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Kütahya Sosyal Bilimler MYO	İlahiyat Fakültesi	Eğitim Fakültesi	Uygulamalı Bilimler MYO	Toplam
474	207	103	157	167	1108
%42,7	%15,1	%9,3	%18,7	%14,2	%100

Tabloya 1'e göre ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu İİBF öğrencilerinden oluşmaktadır. İİBF öğrencilerinin büyük çoğunluğunun ankette çalışmada yer almasının nedeni birinci sınıftan itibaren öğrencilerin vergi derslerine aşına olmaları ve vergi konusunda bilgi sahibi olmalarıdır. Diğer fakültelerin çalışmaya dahil edilme nedeni ise vergi konusunda eğitim almasalar da az çok vergi ile ilgili fikir sahibi olduklarının düşünülmesidir.

Vergi idaresi ve siyasi yönetim algısının vergi ahlakı üzerindeki etkisini araştırmak için kullanılan ifadeler aşağıdaki tablo 2'de verilmiştir. Tabloda ayrıca bu ifadeler verilen cevapların frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 2: Vergi idaresi ve siyasi yönetim algısına yönelik ifadeler(%)

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
S3- Ödediğim vergilerin bana kamu hizmeti olarak geri döndüğünü düşünüyorum.	14,1	25,6	6,1	28,0	26,2	100
S30- Türkiye’de vergi kaçırınlar üzerinde yapılan denetimleri etkili buluyorum.	29,1	23,1	26,0	14,0	7,9	100
S31-Devletime güveniyorum.	14,5	10,9	24,4	27,1	23,1	100
S9-Vergi suçu dolayısıyla yakalanıp cezalandırılmak beni korkutur.	14,5	10,9	24,4	27,1	23,1	100
S33-Harcama yaparken vergisel açıdan denetleneceğimi göz önünde bulundururum.	16,3	20,3	23,8	26,7	12,9	100
S25-İktidardaki partiyi destekliyorsam, vergimi daha gönüllü öderim.	21,6	12,8	21,7	21,0	22,9	100
S26-Vergi idaresinin ve vergi memurlarının mükelleflere karşı olan yaklaşımlarını olumlu buluyorum.	17,1	20,0	41,0	14,3	7,7	100
S27-Vergi mevzuatı sade ve anlaşılırdır.	19,8	15,0	38,9	19,1	7,2	100
S29- Vergi mevzuatının sık sık değişmesinin vergilendirme ile ilgili işlemleri olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum.	7,0	8,5	26,4	31,9	26,2	100
S32- Türkiye Cumhuriyeti’nde yer alan demokratik sistem içerisinde alınan vergileme ile ilgili kararlara aktif bir şekilde katılabildiğimi düşünüyorum.	18,1	17,8	24,2	21,8	18,0	100
S34-Türkiye’de vergi suçlarına karşı verilen cezaları yeterli buluyorum.	35,8	19,0	24,9	12,7	7,5	100

Tablo 2’de yer alan ifadelere verilen cevapların güvenilirliği Cronbach Alpha Katsayısı kullanılarak ölçülmüş ve bu oran 8,572 olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre anketin geçerliliği ve güvenilirliği sağlanmış bulunmaktadır. Daha sonra öğrencilerin vergi ahlak skoru hesaplanmış ve aşağıdaki Tablo 3’te de ankete katılan üniversite öğrencilerinin vergi ahlak skoruna ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 3:Üniversite Öğrencilerinin Vergi Ahlak Skoru

N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
---	---------	----------	----------	----------------	-----------------------------

Vergi Ahlak Skoru	1108	1,00	5,00	3,9534	,81097	,0373
-------------------	------	------	------	--------	--------	-------

Tablo 3'e göre 5'li Likert ölçeği ile hazırlanmış 12 sorudan oluşan endekste ankete katılan üniversite öğrencilerinin vergi ahlak skoru 3,9534 bulunmuştur. Bu skor Likert ölçeğine göre oluşturulan sorulardan elde edildiği için 1(kesinlikle katılmıyorum)'e yaklaştıkça vergi ahlak skoru düşük, 5(kesinlikle katılıyorum)'e yaklaştıkça vergi ahlak skoru yüksek olarak kabul edilmektedir. 3(kararsızım) orta değer olarak kabul edildiğinden çalışmamızda ankete katılan öğrencilerin vergi ahlak skorunun (3,9534) yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 3'te yer alan vergi ahlak skoru, vergi ahlakı üzerindeki etkisi araştırılan vergi idaresi ve siyasi yönetim algısı faktörlerinin tespitinde bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Analiz yapmadan önce parametrik veya parametrik olmayan testlerinden hangilerinin kullanılacağına karar verilmesi amacıyla Kolmogrov-Smirnov testi yapılmıştır. Aşağıdaki Tablo 4'te verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin bilgiler içeren test sonuçları yer almaktadır.

Bunun için kurulan hipotez;

H_0 : Vergi ahlak skoru normal dağılım göstermektedir.

H_1 : Vergi ahlak skoru normal dağılım göstermemektedir.

Tablo 4: Vergi Ahlak Skoru İçin Normal Dağılım Testi

	Kolmogrov-Smirnov	
	Z	Anlamlılık Seviyesi
Vergi Ahlak Skoru	2,153	0,000

Kolmogrov-Smirnov Testi sonucuna göre (sign.) değeri 0,05'den küçük olduğundan serinin normal dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle vergi ahlak skoru ile yapılan analizlerde Non-Parametrik Testlerden olan Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır.

5. Bulgular

Vergi idaresi ve siyasi yönetim anlayışının vergi ahlakı üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmada ilk olarak demokrasi düzeyi ve yönetim yapısının vergi ahlakı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bunun için öğrencilere “Türkiye Cumhuriyeti’nde yer alan demokratik sistem içerisinde alınan vergileme ile ilgili kararlara aktif bir şekilde katılabildiğimi düşünüyorum.” ifadesi yöneltilmiş ve buna ilişkin cevapların analiz sonuçları aşağıdaki Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Demokrasi Düzeyi Ve Yönetim Yapısına Göre Vergi Ahlakı İçin Kruskal-Wallis Test Sonuçları

Sıralama			
Türkiye Cumhuriyeti’nde yer alan demokratik sistem içerisinde alınan vergileme ile ilgili kararlara aktif bir şekilde katılabildiğimi düşünüyorum	N	Sıralamaların Ortalaması	
Vergi Ahlak Skoru	Kesinlikle Katılmıyorum	181	383,91
	Katılmıyorum	127	442,65
	Kararsızım	261	540,80
	Katılıyorum	296	683,71
	Kesinlikle Katılıyorum	243	705,53
	Toplam	1108	
Chi-Square:158,848	DF:4	Sign: ,000	

Tablo 5’te Kruskal-Wallis test sonuçlarına göre demokrasi düzeyi ve yönetim Yapısı ile vergi ahlakı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır(Sign: ,000 < 0,05). Tablo incelendiğinde vergi ahlak skoru yüksek olan öğrencilerin yukarıdaki ifadeye katılımının daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu Türkiye Cumhuriyeti’nde yer alan demokratik sistem içerisinde alınan vergileme ile ilgili kararlara aktif bir şekilde katıldıklarını düşünmektedirler.

Aşağıdaki Tablo 6’da yönetime güven ve bağlılık düzeyi ile vergi ahlakı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Buna göre ankete katılan öğrencilerin “Devletime güveniyorum” ifadesine verdikleri cevaplar ile vergi ahlak skoru arasındaki ilişki Kruskal-Wallis testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 6: Yönetime Güven Ve Bağlılık Düzeyine Göre Vergi Ahlakı İçin Kruskal-Wallis Test Sonuçları

Sıralama		
Devletime güveniyorum	N	Sıralamaların Ortalaması

Vergi Ahlak Skoru	Kesinlikle Katılmıyorum	161	282,07
	Katılmıyorum	121	400,96
	Kararsızım	270	516,21
	Katılıyorum	300	635,62
	Kesinlikle Katılıyorum	256	734,72
	Toplam	1108	
Chi-Square:257,347	DF:4	Sign: ,000	

Yönetime güven ve bağlılık düzeyine göre vergi ahlakı için Kruskal-Wallis test sonuçlarının yer aldığı Tablo 6’da devlete güven ve vergi ahlakı arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buna göre yüksek vergi ahlakına sahip kişilerin çoğunluğunun devletine güvenen bireylerden oluştuğu sonucuna varılmıştır. Aynı şekilde Tablo 2’de yer alan ifadelerden de anlaşılacağı üzere yönetime güven ve bağlılık düzeyi ile ilişkilendirilen S25: “İktidardaki partiyi destekliyorsam, vergimi daha gönüllü öderim” İfadesine öğrencilerin çoğunluğu katılıyorum(%21,0) veya kesinlikle katılıyorum(%22,9) cevabını vermişlerdir. Böylece Yönetime güven ve bağlılık düzeyinin vergi ahlakını olumlu yönde etkilediği sonucu literatürdeki çalışmaları desteklediği görülmektedir.

Vergi idaresinin etkinliği ile vergi ahlakı ilişkisinin araştırıldığı aşağıdaki Tablo 7’de öğrencilere “Vergi idaresinin ve vergi memurlarının mükelleflere karşı olan yaklaşımlarını olumlu buluyorum” ifadesi yöneltmiş ve verilen cevaplara ilişkin sonuçlar analiz edilmiştir.

Tablo 7: Vergi İdaresinin etkinliğine göre vergi ahlakı için Kruskal-Wallis test sonuçları

Sıralama			
Vergi idaresinin ve vergi memurlarının mükelleflere karşı olan yaklaşımlarını olumlu buluyorum	N	Sıralamaların Ortalaması	
Vergi Ahlak Skoru	Kesinlikle Katılmıyorum	189	312,19
	Katılmıyorum	222	448,91
	Kararsızım	454	597,13
	Katılıyorum	158	773,70
	Kesinlikle Katılıyorum	85	773,94
	Toplam	1108	
Chi-Square:241,586	DF:4	Sign: ,000	

Vergi İdaresinin etkinliğine göre vergi ahlakı için Kruskal-Wallis test sonuçlarının değerlendirildiği Tablo 7’ye göre vergi idaresinin etkinliği ve vergi ahlakı

arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Tabloya göre vergi ahlak skoru yüksek olan öğrencilerin çoğunluğunun vergi idaresinin ve vergi memurlarının mükelleflere karşı olan yaklaşımlarını olumlu buluyorum ifadesine Kesinlikle Katılmıyorum(%17,1) ve Katılmıyorum(%20,0) cevapları vermişlerdir. Buna göre vergi idaresinin ve memurlarının mükelleflere olan davranışları ankete katılanlar tarafından olumlu bulunmamaktadır.

Vergi denetim ve cezaları ile vergi ahlakı ilişkisinin değerlendirildiği Tablo 8’de öğrencilere “Türkiye’de vergi suçlarına karşı verilen cezaları yeterli buluyorum” ifadesi yöneltmiş ve verilen cevaplara ilişkin sonuçlar analiz edilmiştir.

Tablo 8: Vergi Denetim Ve Cezalarının Etkinliğine Göre Vergi Ahlakı İçin Kruskal-Wallis

Test Sonuçları			
Sıralama			
Türkiye’de vergi suçlarına karşı verilen cezaları yeterli buluyorum		N	Sıralamaların Ortalaması
Vergi Ahlak Skoru	Kesinlikle Katılmıyorum	397	466,30
	Katılmıyorum	211	489,75
	Kararsızım	276	601,13
	Katılıyorum	141	742,00
	Kesinlikle Katılıyorum	83	667,35
	Toplam	1108	
Chi-Square:103,443	DF:4	Sign: ,000	

Vergi denetim ve cezalarının etkinliğine göre vergi ahlakı için Kruskal-Wallis test sonuçlarına göre ankete katılan öğrencilerin vergi ahlakı ile vergi denetim ve cezalarının etkinliği algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (sign: ,000<0,05). Tablodan anlaşıldığı üzere Türkiye’de vergi suçlarına karşı verilen cezaların yeterli olup olmadığının araştırıldığı ifadeye öğrencilerin büyük çoğunluğu Kesinlikle Katılmıyorum(%35,8) ve Katılmıyorum(%19,1) cevaplarını vermişlerdir. Buna göre vergi ahlak skoru yüksek olan öğrenciler vergi suçlarına karşı verilen cezaların yeterli olmadığını düşünmektedirler.

Aynı zamanda öğrencilere vergi denetim ve cezalarının vergi ahlakına etkisini ölçmek amacıyla yöneltile diğer ifadeler “Türkiye’de vergi kaçırıcılar üzerinde yapılan denetimleri etkili buluyorum”, “Vergi suçu dolayısıyla yakalanıp

cezalandırılmak beni korkutur”, “Harcama yaparken vergisel açıdan denetleneceğimi göz önünde bulundururum” ifadeleridir. Buna göre öğrencilerin % 54,8’i vergi kaçırınlar üzerinde yapılan denetimlerin yetersiz olduğunu belirtmekle birlikte öğrencilerin % 50,2’si vergi suçu dolayısıyla yakalanıp cezalandırılmaktan korktuklarını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda harcama yaparken vergisel açıdan denetleneceğini düşünen katılımcıların oranı (%39,6) ile denetlenmeyeceğini (%36,6) düşünenlerin oranı birbirine oldukça yakındır(Tablo 2).

Tablo 9’da vergi sisteminin karmaşıklığının vergi ahlakı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ankete katılan öğrencilere yöneltilen “Vergi mevzuatının sık sık değişmesinin vergilendirme ile ilgili işlemleri olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum” ifadesine verilen cevapların analizine ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 9: Vergi Sisteminin Karmaşıklığına Göre Vergi Ahlakı İçin Kruskal-Wallis Test

Sonuçları			
Sıralama			
Vergi mevzuatının sık sık değişmesinin vergilendirme ile ilgili işlemleri olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum	N	Sıralamaların Ortalaması	
Vergi Ahlak Skoru	Kesinlikle Katılmıyorum	78	337,42
	Katılmıyorum	94	392,69
	Kararsızım	293	533,48
	Katılıyorum	353	635,93
	Kesinlikle Katılıyorum	290	587,45
	Toplam	1108	
Chi-Square:87,179	DF:4	Sign: ,000	

Vergi sisteminin karmaşıklığına göre vergi ahlakı için uygulanan Kruskal-Wallis test sonuçlarına göre iki değişken arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buna göre vergi ahlak skoru yüksek bulunan öğrencilerin büyük çoğunluğu vergi sisteminin karmaşıklığının vergisel işlemleri olumsuz yönde etkilediğini düşünmektedirler(%58,1).

Aynı zamanda Tablo 2’de ankete katılanlara vergi mevzuatının sade ve anlaşılır olup olmadığına yönelik soru yöneltilmiştir. Tablodan çıkan sonuca göre katılımcıların çoğunluğu (%58,1) vergi mevzuatının sade ve anlaşılır olmadığını düşünmektedir.

6. Sonuç

Vergi ahlakı da ekonomik, sosyal-kültürel, siyasi ve ahlaki-psikolojik birçok faktör tarafından etkilenmektedir. Son zamanlarda yapılan çalışmalarda da vergi ahlakı kavramı ve vergi ahlakını belirleyen faktörler incelenmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmamızda gelir elde edenlerin vergilerini kanunlara uygun ölçü ve zamanında ödemeleri konusundaki tutum ve davranışları ile inanç ve değer yargıları olan vergi ahlakı kavramının tanımı yapılarak vergi ahlakını etkileyen vergi idaresi ve siyasi yönetim algısı faktörleri analiz edilmiştir.

Çalışmanın sonucunda yönetime güven ve bağıllık düzeyi, vergi idaresinin etkinliği, siyasi iktidarı kabul düzeyi, vergi denetimi ve cezaların etkinliği ve vergi sisteminin karmaşıklığı faktörleri ile vergi ahlakı skoru arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buna göre ankete katılan öğrenciler Türkiye Cumhuriyeti'nde yer alan demokratik sistem içerisinde alınan vergileme ile ilgili kararlara aktif bir şekilde katılabildiklerini, çoğunluğu vergi sisteminin karmaşıklığının vergisel işlemleri olumsuz yönde etkilediğini, vergi suçlarına karşı verilen cezaların yeterli olmadığını ve vergi idaresinin ve memurlarının mükelleflere olan davranışlarını olumlu bulduklarını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda yüksek vergi ahlakına sahip kişilerin çoğunluğunun devletine güvenen bireylerden oluştuğu sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

AKTAN, Coşkun Can (2006), “*Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergi Ahlakı*”, (Der.), *Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi*, AKTAN, Coşkun Can, Dilek Dileyici ve İ.Yaşar Vural (Ed.) , Seçkin Yayınevi, 1.bs., Ankara, ss.125-136.

AKTAN, Coşkun Can ve Hilmi Çoban, (2006), “*Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Perspektiflerinden Vergiye Karşı Tutum ve Davranışları Belirleyen Faktörler*”, (Der.), *Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi*, AKTAN, Coşkun Can, Dilek Dileyici ve İ.Yaşar Vural (Ed.) , Seçkin Yayınevi, 1.bs., ss.137-157, Ankara.

ARIKAN, Zeynep, (1994), “*Vergi Kaçağının Nedenleri ve Çözüm Yolları*”, *Maliye Yazıları*, sayı 44, Temmuz-Eylül 1994, s.76.

BİBEROĞLU, Elif, (2006), “*Türkiye’de Gönüllü Vergi Uyumu*”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi S.B.E., İzmir.

BİRİNCİ, Eda, (2010), “*Tarım Kesiminin Vergilendirilmesi Ve Vergi Bilinci: Tekirdağ İli Merkez İlçe Örneği*”, Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.

DEMİR, İhsan Cemil, (2008), “*Vergi Ahlakı ve Belirleyenleri Ege Bölgesi Örneği*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

FELD, Lars P. and Bruno S. Frey, (2002), “The Tax Authority and the Taxpayer: An Exploratory Analysis”, Centre de Recherche Rennais en Economie et Gestion(CREREG), Seminaire Pages, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=888DB24D95B343CC08587016BD0D289F?doi=10.1.1.200.8641&rep=rep1&type=pdf>, (Erişim:13.07.2014)

GÜNER, Ümit, (2008), “Türkiye’de Vergi Bilincinin Ve Vergi Ahlakının Oluşmasında Gelir İdaresinin Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

ORGAN, İbrahim ve Baki Yegen, (2013), “Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı Oluşumunda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü: Adana İli Örneği”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 4, Adana.

SEYİDOĞLU, Halil, (1992), *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, Güzem Yayınları no. 4, Ankara.

SLEMROD, Joel, (2002a) “Trust in Public Finance”, NBER Working Paper No. W9187 <http://www.nber.org/papers/w9187>, (Erişim:15.11.2014).

SLEMROD, Joel, (2002b), “Trust in Public Finance”, *National Bureau of Economic Research Working Papers*: 9187, Cambridge, September.

ŞENYÜZ, Doğan, (1995), *Vergilendirmede Yükümlü Psikolojisi*, Bursa.

TORGLER, Benno, (2003a), “*Tax Morale: Theory And Empirical Analysis Of Tax Compliance*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Universitat Basel, Basel.

TORGLER, Benno, (2003b), “Tax Morale, Rule Governed Behaviour and Trust”, *Constitutional Political Economy*, Sayı 14, ss. 119-140, s. 136.

TORGLER, Benno, (2005), “Tax morale and direct democracy”, *European Journal of Political Economy*, Sayı 21, ss. 525-531.

TORGLER, Benno, (2007), “Tax Compliance and Tax Morale A Theoretical and Emprical Analysis”, Edward Publishing, England.

TOSUNER, Mehmet ve İhsan Cemil Demir, (2007), “Toplumsal Bir Olgu Olarak Vergi Ahlâkı”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 / 3 (2007). 1 – 20, Ankara.

TURHAN, Salih, (1998), *Vergi Teorisi Ve Politikası*, Filiz Kitabevi, İstanbul.